

T.C.
TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU
1. DAİRE KARARI

Başvuru Numarası : 2023/2515
Toplantı Tarihi/Sayısı : 14.2.2024/38
Karar Numarası : 2024/147
Başvuran : İ. A.
Başvuran Vekili : -
Adres : -
Muhatap Kurum/Kişi : Elazığ 2 No.lu Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
Müdürlüğü
Muhatap Adres : -

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, başvuranın yönetmelik değişikliği talebine ilişkindir.

II. İNCELEME SÜRECİ

2. Başvuran, başvuru dilekçesinde özetle;

a. Hükümlülük süresince beş ayrı ceza infaz kurumunda bulunduğunu ve her zaman odasında iki çift terlik olduğunu,

b. Tutulmakta olduğu Elazığ 2 No.lu Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda, Temmuz 2023'te odasında yapılan arama neticesinde iki çift olarak bulunan terliklerinden birine, mevzuata aykırı olduğu gerekçesiyle el koyulduğunu,

c. Ceza İnfaz Kurumlarında Bulundurulabilecek Eşya ve Maddeler Hakkında Yönetmelik'te yer alan ve odalarda iki çift terlik bulundurmaya izin verilen düzenlemede değişiklik yapıldığını dolayısıyla da Kurum genelinde, odalarda bir çift terlik bulundurulmasına izin verildiğini; uygulama neticesinde tuvalet ve banyoda kullandığı terlikle havalandırma alanına çıktığını; yemek yediği, uyuduğu ve dini inancının gerektirdiği vazifeleri yerine getirdiği yerde de aynı terliği kullanmak durumunda kaldığını,

ç. Tuvalette kullanılan terliğin, namaz kılınan yerde de kullanılması neticesinde kıldığı namazların sıhhatinin olumsuz etkilendiğini bu nedenle de uygulamanın, Anayasa'nın 24'üncü maddesinde düzenlenen "Din ve vicdan hürriyeti" hükmüne ve 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un "Din ve vicdan özgürlüğü" başlıklı 70'inci maddesine aykırı olduğunu,

d. Aynı yönde, tek terlik uygulaması nedeniyle yaşam alanında yeterli hijyenin sağlanamadığı ve sağlıksız bir ortama sebebiyet verdiğini,

e. Tuvalette kullanılan terliğin, diğer yaşam alanlarında da giyilmesinin; örf ve adetlerimizle de bağdaşmadığını ve temiz bir ortamda yaşamak istediğini ifade etmektedir.

3. Muhatap Elazığ 2 No.lu Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğünden alınan yazılı görüşte özetle:

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

a. Başvuranın konuyla ilgili Kuruma da müracaat ettiği,

b. Odalarda bulundurulabilecek terlik sayısının, Ceza İnfaz Kurumlarında Bulundurulabilecek Eşya ve Maddeler Hakkında Yönetmelik'te açıkça düzenlendiği dolayısıyla da İdare ve Gözlem Kurulu tarafından 27/10/2023 tarihli kararla konuya ilişkin Kurumca yapılabilecek herhangi bir işlem bulunmadığı gerekçesiyle başvuranın talebinin reddedildiği belirtilmiş; başvuranın yönetmelik değişikliğine ilişkin talebi, ilgisi nedeniyle 18/12/2023 tarihli yazımızla Adalet Bakanlığına da iletilmiştir.

4. Muhatabın yazılı görüşüne karşı başvuran tarafından Kurumumuza sunulan yazılı görüşte, başvuru dilekçesindeki iddialar tekrar edilmiştir.

III. İLGİLİ MEVZUAT

5. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın "*Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı*" başlıklı 17'nci maddesi; "*Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.*

Tıbbi zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbi deneylere tabi tutulamaz.

Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz." hükmünü haizdir.

6. 20/4/2016 tarihli ve 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun 9'uncu maddesinin birinci fıkrasının (i) bendinde; "*Özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin ulusal önleme mekanizması kapsamındaki başvurularını incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek*" Kurumun görev alanları arasında düzenlenmiştir.

7. 6701 sayılı Kanun'un 17'nci maddesinde ise özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin Kuruma bizzat başvuru yapabileceği hükme bağlanmıştır.

8. 24/11/2017 tarihli ve 30250 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in "*Ön incelemenin yapılması*" başlıklı 48'inci maddesine göre "*(1) Kuruma yapılan başvurular, inceleme ve araştırmaya geçilmeden önce ön incelemeye tabi tutulur ve sonucunda;*

a) Kurumun görev alanına girip girmediği,

b) Kurumda incelenmekte ve araştırılmakta olan bir başvuruyla sebepleri, konusu ve taraflarının aynı olup olmadığı,

c) Kurum tarafından daha önce sonuçlandırılan bir başvuruyla, sebepleri, konusu ve taraflarının aynı olup olmadığı,

ç) Yargı organlarında görülmekte olan veya yargı organlarınca karara bağlanmış uyuşmazlıklara ilişkin olup olmadığı,

d) Kuruma başvurmadan önce Kanuna aykırı olduğu iddia edilen uygulamanın düzeltilmesinin ilgili taraftan talep edilip edilmediği,

e) Belli bir konuyu içerip içermediği,

f) Başvuruda bulunması gereken bilgilerin yer alıp almadığı yönlerinden incelenir.

(2) Başvurucusu birden fazla olan başvurularda, incelenbilirlik koşulları her başvurucu yönünden ayrı ele alınır."

9. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in "*Karar türleri*" başlıklı 65'inci maddesine göre; "*(1) Kurum, yapılan başvuru veya resen inceleme kapsamında yaptığı inceleme ve araştırma sonucunda incelenemezlik kararı, gerekçeli kabul*

edilmezlik kararı, gönderme kararı, ihlal kararı, idari yaptırım kararı, uzlaşma kararı, ret kararı ve karar verilmesine yer olmadığına dair karar verir.”

10. Mezkûr Yönetmelik’in “*Gerekçeli kabul edilmezlik kararı*” başlıklı 67’nci maddesine göre

“(1) Ön inceleme aşamasında, başvurunun açıkça dayanaksız olup olmadığı, başvurunun hakkın kötüye kullanımını teşkil edip etmediği, ayrımcılık yasağı ihlalinden kaynaklanan bir zararın bulunup bulunmadığının tespiti açısından incelenebilirliğin esasla birlikte incelenmesi kararlaştırılan başvurulara ilişkin esas inceleme ve araştırma aşamasında söz konusu koşulları taşımayan başvurularla ilgili gerekçeli kabul edilmezlik kararı verilir.

(2) Ön inceleme aşamasında incelenabilir bulunan ya da incelenebilirliği esasla birlikte incelenmesi ve araştırılması kararlaştırılan başvuruların 48 inci maddede belirtilen gerekli koşulları taşımadığının anlaşılması halinde de bu başvurularla ilgili gerekçeli kabul edilmezlik kararı verilir.”

IV. DEĞERLENDİRME VE GEREKÇE

11. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun amacı; insan onurunu temel alarak insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, kişilerin eşit muamele görme hakkının güvence altına alınması, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada ayrımcılığın önlenmesi ile bu ilkeler doğrultusunda faaliyet göstermek, işkence ve kötü muameleyle etkin mücadele etmektir.

12. 6701 sayılı Kanun’un 9’uncu maddesinde; insan hakları ihlallerini resen incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek, ayrımcılık yasağı ihlallerini resen veya başvuru üzerine incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek, özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin ulusal önleme mekanizması kapsamındaki başvurularını incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek Kurumun görevleri arasında sayılmıştır.

13. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS)’nin “*Düşünce, vicdan ve din özgürlüğü*” başlıklı 9’uncu maddesine göre “*1. Herkes düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne sahiptir; bu hak, din veya inanç değiştirme özgürlüğü ile tek başına veya topluca, kamuya açık veya kapalı ibadet, öğretim, uygulama ve ayin yapmak suretiyle dinini veya inancını açıklama özgürlüğünü de içerir. 2. Din veya inancını açıklama özgürlüğü, sadece yasayla öngörülen ve demokratik bir toplumda kamu güvenliğinin, kamu düzeninin, genel sağlık veya ahlakın ya da başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli sınırlamalara tabi tutulabilir.”*

14. Benzer şekilde Anayasa’nın 24’üncü maddesinde de din ve vicdan hürriyeti, “*Herkes, vicdan, dini inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir. 14 üncü madde hükümlerine aykırı olmamak şartıyla ibadet, dini ayin ve törenler serbesttir. Kimse, ibadete, dini ayin ve törenlere katılmaya, dini inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; dini inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamaz ve suçlanamaz.*” şeklinde düzenlenmiştir. Anayasa’da öngörülen din özgürlüğü kişinin herhangi bir inanca sahip olması veya olmamasını, inancını serbestçe değiştirebilmesini, inancını açıklamaya zorlanmamasını, bunlardan dolayı kınanmamasını ve baskı altına alınmamasını güvence altına alarak din özgürlüğünün içsel alanını, aynı şekilde öğretim, uygulama, tek başına veya topluca ibadet ve ayin yapmak suretiyle dinini veya inancını açığa vurma hakkı ile de din özgürlüğünün dışsal alanını tanıyıp koruma altına almıştır (Anayasa Mahkemesi [AYM], *Tuğba Arslan* [GK], B. No: 2014/256, 25/6/2014, para. 57).

15. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin içtihatları incelendiğinde de devlet makamlarının yalnızca düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne müdahale eden eylemlerde bulunmaktan imtina etmesi gerekliliğini değil, aynı zamanda, belirli bazı durumlarda bu hakların beslenmesi ve korunması için pozitif tedbirler almasının da şart

olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Bu noktada din ve vicdan özgürlüğüne ilişkin “devletin müdahalesi” olarak tanımlanacak hususların ne olduğu önem taşımaktadır.

16. Bir kişinin vicdan veya inanç nedeniyle hukuki ya da idari bir yükümlülüğe uymayı reddetmesi veya uymaması karşısında atılan adımlara ilişkin şikâyetler her zaman, derin ve samimi kanaatlerin mevcut olduğu durumlarda dahi, AİHS'nin 9'uncu maddedeki haklarına yönelik bir “müdahale” bulunduğu sonucuna varılmasına imkân vermeyebilir (Jim Murdoch, Düşünce, vicdan ve din özgürlüğü, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 9. maddesinin uygulanmasına dair kılavuz kitap, Sayı 9, Belçika, 2007, s. 21). Ancak, davaların pek çoğunda, 9'uncu madde haklarına yönelik bir müdahalenin meydana geldiğini tespit etmek nispeten basit olabilir. İbadet yerlerine girişin engellenmesi ve inanç mensuplarının dini gereklere katılımı konusunda getirilen kısıtlamalar “müdahalelere” neden olacaktır (A.g.e, s. 24).

17. “Cezaevi yetkililerinin, özgürlüklerinden yoksun bırakılan kişilerin dini gereksinimlerini, bu kişilerin dini ayinlere katılmasına izin vererek tanınması beklenir. Dolayısıyla, tutukluların dini ibadete katılmasına veya ruhani rehberliğe erişimine izin verilmesini sağlamak için yeterli hükümler konmalıdır... Ancak, cezaevinde düzenin ve güvenliğin sağlanması genellikle meşru devlet menfaati olarak tanınacaktır... Dahası, bu gibi düzen ve güvenlik menfaatlerine yanıt verilirken yetkili makamlara daha geniş bir takdir yetkisi tanınmaktadır.” (A.g.e, s. 38).

18. Somut olayda başvuranın, tutulmakta olduğu Kurumda; başta namaz kılmak olmak üzere dini vecibelerini yerine getirmesine yönelik “müdahale” olarak nitelenebilecek herhangi bir uygulama olmadığı dolayısıyla da ceza infaz kurumlarında bir çift terliğe izin verilmesi ile müsaade edilen bu sayının kendisi için yetersiz olduğu ve artırılması gerektiği şeklindeki talebinin din ve vicdan özgürlüğü kapsamına girmediği değerlendirilmiştir.

19. 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un “*Oda ve eklentilerinde bulundurulabilecek kişisel eşyalar*” başlıklı 35'inci maddesine göre “(1) *Kapalı ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlülerin oda ve eklentilerinde bulundurulabilecekleri veya bulunduramayacakları kişisel eşya, gıda, tıbbî malzeme ve diğer ihtiyaç maddeleri yönetmelikle düzenlenir.*” Söz konusu düzenleme, 17/6/2005 tarihli ve 25848 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Ceza İnfaz Kurumlarında Bulundurulabilecek Eşya ve Maddeler Hakkında Yönetmelik'in “*Giyim eşyaları*” başlıklı 7'nci maddesinde “*Hükümlülerin koğuş, oda ve eklentilerinde (Değişik ibare: RG-31/1/2023-32090) üç çift ayakkabı, bir çift terlik, bir adet kemer ve gerektiği kadar iç çamaşırı ve çorap ile aynı tür eşyadan 6 adedi geçmeyecek ve toplamda 30 parçayı aşmayacak şekilde; başörtüsü, fular, içlik, havlu, bornoz, palto, manto, mont, ceket, hırka, pantolon, etek, elbise, eşofman, gömlek, kazak, pijama, tişört, kravat, kaşkol, 25/11/1925 tarihli ve 671 sayılı Şapka İktisâsı Hakkında Kanuna aykırı olmayan bir adet şapka bulundurulmasına izin verilir. Hükümlüler; ceza infaz kurumu dışından getirilmesine izin verilen giyim eşyalarından eskiyenlerini, yenileriyle değiştirebilir.*” şeklinde vücut bulmuştur. Madde metninden de anlaşılacağı üzere odalarda bulundurulabilecek eşyalar, tahdidi sayım yöntemiyle ve yoruma mahal kalmayacak şekilde açıkça ifade edilmiştir.

20. Başvuran dilekçesinde, Ceza İnfaz Kurumlarında Bulundurulabilecek Eşya ve Maddeler Hakkında Yönetmelik'in yukarıda ifade edilen 7'nci maddesinde değişiklik yapıldığını ve bu değişiklikten önce odalarda iki çift terlik bulundurmaya izin verildiğini iddia etmektedir. Yapılan incelemede 17/6/2005 tarihli ve 25848 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren mezkûr Yönetmelik'te; 31/1/2023 tarihli ve 32090 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Ceza İnfaz Kurumlarında Bulundurulabilecek Eşya ve Maddeler Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ile değişiklik yapıldığı anlaşılmıştır.

21. Yapılan değişiklik öncesinde mezkûr Kanun'un 7'nci maddesinin "...birer adet palto, manto ve mont, iki adet ceket veya ceket yerine kullanılabilen hırka, dört adet pantolon ve/veya etek, bayan için iki adet elbise, bir takım eşofman, dört adet gömlek, iki adet kazak, iki takım pijama, bir spor ayakkabısı, bir kışlık ayakkabı, bir iskarpin, üç adet tişört, iki adet kravat, bir adet kemer, gerektiği kadar iç çamaşırı, çorap, bir terlik, havlu ve bir bornoz ile..." şeklinde olduğu ve değişiklikten önce de mevzuatın yine bir çift terliğe cevaz verdiği görölmüş dolayısıyla da başvuranın, mevzuat değişikliği nedeniyle terlik sayısının azaltıldığı şeklindeki iddiasının; açıkça dayanaktan yoksun olması sebebiyle kabul edilmez olduğu kanaatine varılmıştır.

22. Anayasa'nın 17'nci maddesinin üçüncü fıkrasındaki "Kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz." şeklindeki kural, hükümlü ve tutuklulara yönelik uygulamalar için de geçerlidir. Bu husus 5275 sayılı Kanun'un "İnfazda temel ilke" başlıklı 2'nci maddesinin ikinci fıkrasında "Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazında zalimane, insanlık dışı, aşağılayıcı ve onur kırıcı davranışlarda bulunulamaz." ve yine mezkûr Kanun'un 6'ncı maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde "Hürriyeti bağlayıcı cezanın zorunlu kıldığı hürriyetten yoksunluk, insan onuruna saygının korunmasını sağlayan maddi ve manevi koşullar altında çektirilir." şeklinde düzenleme ile açıkça ifade edilmiştir. Dolayısıyla tutuklamaya veya hapis cezasına mahkûmiyete ilişkin bir kararın yerine getirilmesi için sağlanacak şartlar, insan onuruna saygıyı koruyacak nitelikte olmalıdır (AYM, *Hayati Kaytan*, B. No: 2014/19527, 16/11/2016, para. 39).

23. Cezaevlerinde tutulan kişilerin maruz kaldığı maddi koşulların Anayasa'nın 17'nci maddesinin üçüncü fıkrası kapsamına girebilmesi için asgari bir eşiğe ulaşmış olması gerekir. Belirtilen asgari eşiğe ilişkin değerlendirilme; tutma koşulları ile ilgili tüm veriler, özellikle de muamelenin süresi, fiziksel ya da ruhsal etkileri ve bazen de mağdurun cinsiyeti, yaşı ve sağlık durumu dikkate alınarak yapılmalıdır (AYM, *K. A. [GK]*, B. No: 2014/13044, 11/11/2015, para. 93; aynı yönde bkz. *Rıda Boudraa*, B. No: 2013/9673, 21/1/2015, para. 60).

24. Bir muamelenin "insanlık dışı" olarak nitelendirilebilmesi için bunun tasarlanarak uygulanmış olmasının yanında bedensel yaralanma ya da fiziksel veya ruhsal acıya sebebiyet vermesi diğer taraftan bir muamelenin "aşağılayıcı" olarak nitelendirilebilmesi için mağdurlarını rencide edecek ve küçültecek ölçüde onlara korku, endişe, aşağılanma gibi duyguları hissettirmesi gerekir (*K. A.*, para. 94; *Rıda Boudraa*, para. 61).

25. Hükümlü veya tutuklular, Anayasa'nın 19'uncu maddesi kapsamında hukuka uygun olarak kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkından mahrum bırakılabilirlerken (AYM, *İbrahim Uysal*, B. No: 2014/1711, 23/7/2014, para. 29-33) genel olarak Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ortak koruma alanında bulunan diğer hak ve özgürlüklere sahiptir. Bununla birlikte ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve disiplinin sağlanması gibi ceza infaz kurumunda güvenliğin sağlanmasına yönelik olarak kabul edilebilir, makul gerekliliklerin olması durumunda hükümlü ve tutukluların sahip olduğu haklar sınırlandırılabilir (AYM, *Turan Günana*, B. No: 2013/3550, 19/11/2014, para. 35). Mezkûr Yönetmelik'e göre hükümlü/tutuklulara odalarında üç çift ayakkabı ve bir çift terlik bulundurmasına izin verilmektedir.

26. 29/3/2020 tarihli ve 31083 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik'in "*Diğer yükümlülükler*" başlıklı 71'inci maddesinin birinci fıkrasının (ğ) bendine göre de "*Hükümlüler, yaşadıkları, çalıştıkları ve ortak etkinliklerde buldukları mekanların temizliğini yapmak zorundadır.*" Yönetmelik maddesinden de anlaşılacağı üzere ceza infaz kurumlarındaki yaşam alanlarında, gereken temizliğin düzenli şekilde yapılması; odaların hijyenik ve sağlık açısından uygun şekilde tutulması, doğrudan mahpusların sorumluluğuna bırakılmıştır.

27. Bu kapsamda başvuranın; ceza infaz kurumlarında bir çift terliğe izin verilmesi neticesinde yaşam alanının, sağlık için uygunsuz veya hijyenin sağlanamadığı bir ortama dönüştüğü iddiasının kabul edilmez olduğu değerlendirilmiştir.

V. KARAR

A. Başvurunun KABUL EDİLMEZ OLDUĞUNA,

B. Kararın taraflara tebliğine ve KAMUOYUNA DUYURULMASINA,

C. Karara karşı tebliğ tarihinden itibaren 60 gün içerisinde Ankara İdare Mahkemesine başvurulabileceğine,

14/2/2024 tarihinde, OY BİRLİĞİYLE, karar verildi.

e-imzalıdır

Av. Alişan TİRYAKİ
Daire Başkanı

e-imzalıdır

İsmailAYAZ
ye

e-imzalıdır

Mehmet Emin GENÇ
ye

e-imzalıdır

Saffet BALIN
ye

e-imzalıdır

Av. Zennure BER
ye